



наша СЛОВА



Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 18 (1273) 4 ТРАЎНЯ 2016 г.

У Курапатах асвяцілі Крыж Вацлава Ластоўскага

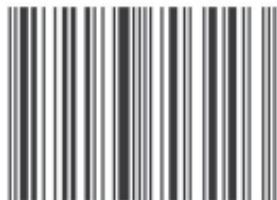
Крыж у памяць выбітнага беларускага грамадскапалітычнага дзеяча, гісторыка, этнографа і публіцыста XX стагоддзя Вацлава Ластоўскага асвяцілі на месцы масавага пахавання ахвяр сталінскіх рэпрэсій ваўтчыншчы Курапаты пад Менскам. Асвяціў крыж святар Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы айцец Леанід Акаловіч. На гэту цырымонію запрашаліся таксама прадстаўнікі Рымскага каталіцкага касцёла ў Беларусі і Беларускай грэка-каталіцкай царквы. Аднак яны не прыйшли. Крыж вышынёй 5 метраў зроблены з морана дуба і пакрыты мастацкай разьбой. Яго аўтары - краўнік партызанскай рады ТБМ г. Менска Алеся Цыркуноў і разьбар Юры Камандзірчык. Знак уяўляе сабой шасціканцовы крыж белага колеру. На верхнім промні крыжа намаляваны гістарычны герб "Пагоня", у цэнтры - укрыжаваны Хрыстос. На бакавых промнях - элементы беларускага нацыянальнага арнаменту. Ніжэй за распяцце выразаны бюст Ластоўскага. Мастак Алеся Цыркуноў адзначыў, што крыж усталівалы ў памяць не толькі Ластоўскага,



але і ўсіх яго паплечнікаў.

- Гэты крыж патрэбны нашаму народу. Падобныя

ISSN 2073-7033



9 772 073 703 003 >

знакі неабходны, бо калі іх не будзе, зачахне вера народа ў тое, што ёсьць гэтая інтэлігэнцыя, ёсьць людзі, якія могуць штосці ахвярна рабіць. Гэты крыж - помнік Ластоўскаму і яго ахвярнасці. Вацлав Ластоўскі быў актывістам Беларускай сацыялістычнай грамады з'яўляўся старшынём кабінета міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі. Ластоўскі -

незалежнік, выступаў супраць савецкай улады і польскай акупанткі. Двойчы, у 1930 і 1937 гадах, Ластоўскі арыштоўваўся. Пасля першага арышту быў сасланы на пяць гадоў у Саратуў (Расея), пасля другога - прыгавораны да расстрэлу як "агент польскай разведкі і ўдзельнік нацыянал-фашистычнай арганізацыі".

Паводле БелаПАН.

Міколу Лавіцкаму - 70

Мікола Емяльянавіч ЛАВІЦКІ нарадзіўся 26 красавіка 1946 г. у вёсцы Бабаедава Сеннецкага раёна Віцебскай вобласці, журналіст. Скончыў школу майстроў Менскага аўтазавода, Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КПБ, аддзяленне журналістыкі.

Сын чыгуначніка. Скончыўшы прафесійна-тэхнічнае вучылішча, на 35 гадоў звязаў сваю працоўную біяграфію з Менскім аўтамабільным заводам. Пачаўшы працоўную кар'еру кавалём-штампоўшчыкам, асвоіў прафесіі тэрміста, слесара-электротехніка, вывучыўся на майстра ліцейнай вытворчасці. Займаў пасады намесніка начальніка аддзела аховы працы Менскага аўтамабільнага завода і вытворчага аб'яднання "БелаўтамАЗ".

Актыўны член прафсаюза работнікаў аўтамабільнага і сельскагаспадарчага машынабудавання, старшыня прафсаюзнага камітэта аўтамабільнай вытворчасці і намеснік старшыні прафсаюзнага камітэта вытворчага аб'яднання "БелаўтамАЗ". За сваю актыўную дзейнасць двойчы трапляў пад скарачэнні, але

аднаўляўся на працы дзяякуючымі прафсаюзной салідарнасці.

Акрамя рабочых прафесій, прафесіі майстра ліцейнай вытворчасці атрымаў дыплом журналіста, друкаваўся ў газетах "Звязда", "Народная газета", "Народная воля", "Наша слова" і інш.

У 2006-2011 гг. выдаў тры зборнікі

сваіх твораў.

Прайшоўшы ў свой час службу ў Савецкай Арміі, лейтенант запасу Мікола Лавіцкі, разам з

сябрамі Беларускага згуртавання вайскоўцаў у 1992 г. на плошчы перед Домам ураду прыняў ганаровую прысягу на вернасць незалежнай Беларусі.

З моманту заснавання Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарны стаў актыўным сябрам гэтай арганізацыі. Каля 10 гадоў узначальваў арганізацыю ТБМ у Заводскім раёне г. Менска, быў першым намеснікам старшыні ТБМ і тройчы - старшынём

рэвізійнай камісіі Таварыства. З 1995 года з'яўляецца сябрам Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамады).

Вінчуючы Вас з днём нараджэння, Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя "Нашага слова" жадаюць Вам, шаноўны Мікалай Емяльянавіч, добрага здароўя, бадзёрага настрою, жадання ды сілаў і надалей служыць роднай Беларусі.

Сто гадоў!

Сябрамі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарны

Юрасю Бабічу - 50



Шаноўная рэдакцыя газеты "Наша слова"! З розных куткоў Віцебшчыны ляціць да вас віншаванні для Юрыя Міхайлавіча Бабіча, старшыні Віцебскай абласнай арганізацыі Таварыства беларускай мовы, дацэнта кафедры беларускага мовазнаўства ВДУ імя П.М. Машэрава. 7-га траўня ён адзначае сваё 50-годдзе. Палітаратурнай традыцыі Віцебскай зямлі, нарадзіўся нават анахімны верш, які хоць і не дациягае да легендарнага "Тараса на Парнасе", напісаны шчыра і з любою да шаноўнага юбіляра:

Ці знаю з вас, братцы, хто Юрася,
што ў Віцебску на "Прауды" жыў?
Цікавы чалавек і варты,
каб верш хто пра яго злажыў.

Хлапец з Глыбоцкага раёна, закончыў БДПУ (і сёня памятаюць таго студэнта, з усмешкай прывітанні шлюць). Пісаць складана пра Юрася, бо ён - сапраўдны брыліянт, і граняў у яго так многа - напішаши ўсё фальянт! Бо ён - і заўзятар спартыўны,

яичэ і ўзорны сем'янін,
сярод калег аўтарытэтны,
любімы бацька, клапатлівы сын.
Ён - знаўца гамы каліровай,
на свете ён такі адзін!
У таварыстве мовы роднай
абласны ён - старшыня!
Заўсёды ён у нас актыўны,
без працы не сядзіць і дні.
Вясёлы, кемлівы, дасціпны,
прыемны твар, шыкоўны вус,
Юры Міхайлавіч сумлены, ічыры,
паглядзь - сапраўдны беларус!

Сядзяць студэнткі з заміранным сэрца,
каля заходзіць на заняткі ён,
пачуўшы: "Прошэ сядзіць" і "Дзень добры", -
аж вочкі апускаюць дол...

А ўсё таму, што наш пан Бабіч -
пратрабавальны наўчыцель.

Старанна дзеўкі "ензык польскі" вучаць,

хоч заўтра на Варшаву едз'

Прабавац, што мы пасягнулі,

не меўши таленту, на верш,

так хочацца павінаваць героя,

ну проста на кавалкі рэж!

Надарылася такое свята ў траўні,

наш пан святкую паўнякі

гадоў пражытых, несумненна, з плёнам

для беларускага зямлі!

Яму мы ічыры шчасця пажадаем,

каб здаровым яичэ 100 пражысць!

Багата жыў у беларускай Беларусі,

і ні пра што ніколі не тужыў!

Даслала Кацярына Піавар.

(Працяг тэмы на стр. 4.)



Той, хто не дазволіў утварыць пустэльню на Палессі

80-гадовы юбілей будзе адзначаць 5 траўня публіцыст і пісьменнік Васіль Цімафеевіч Якавенка. Будучы літаратар нарадзіўся ў вёсцы Пажыхар Светлагорскага раёна Гомельскай вобласці ў сялянскай сям'і.

Яго пяту належала публіцыстычныя аповесці, экалагічныя нарысы, п'есы і раман-эпапея "Пакутны век". Кнігі публіцыстыкі Васіля Якавенкі "Другой зямлі не будзе", "Крушэнне над ростанню", "Прывіды Шанхая над Свілаччу", "Нячывелле" прысвечаны хвалюючым тэмам: экалогіі, яздэрнай бяспечы, захаванню архітэктурнай спадчыны, абране роднай мовы. З 1991 года Васіль Якавенка ўзначала Беларускі сацыяльна-экалагічны саюз "Чарнобыль".

У кнізе "Прывіды Шанхая над Свілаччу" адлюстраўвана хроніка шырокіх грамадскіх кампаній і іх вынікі. Заслугоўвае вялікай павагі мужнасць, прынцыповая пазіцыя аўтара і калектыва паплечнікаў, вера ўмагчымасць паўплываць на лёс краіны і перамяніць яго да лепшага. Трылогія В. Якавенкі "Пакутны век"- праўдзівы, пабудаваны на рэалістычных фактах твор, яго героі - жывія людзі рэальных падзеяў. Лёс Пятра, Барыса і Ганны Рамановічай прасочваеца паралельна з падзеямі, важнымі для ўсёй краіны. Сядр персанажу выступаюць гістарычныя асобы: Раман Скірунт, Васіль Захарка, Ларыса Геніуш, Наталля Арсеніева, Барыс Кіт.

Аўтарская атмасфера ў пісьменніка дабразычлівая, спагадлівая, прачулая ў дачыненні да чалавека і прыроды. Пісьменнік не аднойчы выступаў на грамадскіх пляцоўках Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, руху "За свабоду", уздельнічаў у Быкаўскіх святах у Бычках. Мы сустрэліся з Васілем Цімафеевічам напярэдадні яго юбілею.

- Раскажыце, калі ласка, якія выразныя ўспаміны засталіся ў Вас з дзяцінства? Як Вы з сям'ёй ператрываў вайну?

- Мы жылі ў вёсцы Пажыхар. Я помню, як началася вайна, на заходзе сонца людзі сабраліся з вялікай трывогай і са скрухай, неспакоем на тварах, глядзелі ў неба. У 1942-тym годзе памятаю, як немцы ішлі па вёсцы ў вялікі мароз, яны былі аборнугутыя шэрымі хусткамі, паверх ботаў у іх былі лапці. Праз запацела шкло я бачыў немцаў і назіраў за імі.

У 1943 годзе паведамілі, што вёску збіраюцца спаліць, бо яна знаходзілася ў партызанскай зоне. Бургамістр паспей папярэдзіць, што праз гадзіны дзве прыдуне карнікі. Людзі схапілі ўсё, што маглі і рынуліся ў цякаць ў балота на выспы. Раніцай басанок мы ішлі па дўгай шаўкавістай траве. Тыдзень-два сядзелі ў балоце, жылі ў куранях, як немцы адышлі - пачалі вяртака. З 30-ці хатах захавалася адна. Але ў спа-

леныя вёскі карнікі не вярталіся.

Абодва мае браты і сястра засталіся жывыя. У канцы 1943 года падчас Дняпроўскай аперациі савецкія войскі пачалі вызываць наш раён. Падчас бамбёжак мы хаваліся пад мостам. Усё дрыжэла, гулі самалёты.

Мой бацька быў мабілізаваны, пад Арлом трапіў у акружэнне, вярнуўся на радзіму, купіў дом у Васілевічах, і мы ў 1943 годзе пераехалі туды. У 1944-тym паішоў у першы клас Васілевіцкай сярэдняй школы. Пасля вайны бацька ўладкаваўся на чыгунку, маці працаўала ў калгасе. Дзяцінства маё прашло ў Васілевічах, недалёка ад нас гадаваўся Іван Навуменка...

Дужа соладка рабілася на душы, калі якую заметку ці верш надрукуюць "Піянер Беларусі" ці "Зорка". Пісаў я вершы, дасылаў вершаваныя загадкі. Сярод іншых чытаў Максіма Горкага "У людзях". Кніга падштурхнула мяне абраць тающую прафесію, каб паездіць па свеце, сустрэцца з людзьмі. На вочы трапілася абаўгана пра вучобу ў геолагаразведку.

- Які досвед засталіся ў Вас ад працы геолага?

- Я паступіў у Менскі індустрыяльны тэхнікум, скончыў яго праз чатыры гады, набыў прафесію геолагаразведчыка. Пасля арміі вярнуўся, працаўваў летам на вялікім тарфяным масіве ў Васілевічах. Восенню падаўся ў Паўночна-Заходнюю экспедыцыю па вышуку нярудных матэрыялаў (гліны, крэйды, мергеляй і іншых) і займаўся гэтым да 60-тых гадоў. Давялося працаўваць у Мазырскай кантроры глыбокага бурнін на нафту, меў справу з кернам, апісваў яго. У tym годзе, у 1964-тym, калі памерла маці, пад Рочыцай адкрылі нафту, забіў фантан.

У Менску, як сябар літаб'яднання, я ўладкаваўся з дапамогай франтавіка і пашта Пятра Валкадаева. Пайшоў працаўца на Беларускую радыё ў рэдакцыю прымасловых передач. Пастаянна пісаў для часопіса "Полымя". Мае літаратурныя нарысы быў адметны адрэзкім харектарам, узьдымам проблем. У 1972 годзе мяне запрасіў Іван Чыгрынаў перайсці ў "Полымя" на пасаду загадчыка аддзела публіцыстыкі. Я адчуваў беларускую глебу, але пісаў яшчэ па-руску. Я баяўся, што тая мова, якую я чую ў Васілевічах, была дыялектнай, але прыкладаў намаганні, каб пашырыць моўны запас. У хуткім часе мяне паспаліў Докшыцкі раён напісаць нарысы пра мясцовую герайню Марыю Крышталевіч. Яе лёс лёг у аснову аповесці "Пакуль сонца ў зеніце". Докшыцкі раён быў дужа камяністым, яго хацелі засадзіць лесам, высяліць адтуль людзей і такім чынам вырашыць эканамічную проблему. Але Марыя Крышталевіч, якая ў свой час была партызанскаю сувязніцай, падняла



Васіль Цімафеевіч Якавенка, пісьменнік, журналіст, першы старшина аргамітэта па стварэнні Беларускага Народнага Фронту "Адраджэнне"

мясцовых жыхароў на барацьбу з каменнем. Людзі праявілі высокую рупнасць, яны ўскочвалі камяні на валакушы і выцягвалі іх з палёў. Крупні гэтых камянёў цягнуліся абаўпад дарагі. Ураджайнасць на палях разка павысілася, людзі праявілі сябе як выдатныя хлебаробы. Гэта быў пасляваенны калектыўны подзвіг.

У адным з эпізодаў я перадаў сустрэчу герайні з Машэравым. Перачытаўшы шмат матэрыялаў пра нарады Машэрава, я па інтуїцыі апісаў той эпізод. Пяetro Міронавіч ухвалиў маю аповесць і пажадаў мне далейшых поспехаў. Аповесць надрукаваў часопіс "Полымя". Кніжку перавыдалі ў Маскве накладам 100.000 асобнікаў.

- Вам удалася ўзніць і вырашыць важныя экалагічныя проблемы.

- Неўзабаве мяне выбраўші старшынём камісіі па публіцыстыцы. Сабраўшыся з нашымі літаратарамі, мы вызначылі стрыжнёвую тэму - экалагічную. Тады вельмі востра стала праблема з меліярацыяй. У некаторых вёсках знікала вада ў калодзежах. І мы адчувалі бяду ў tym, што праводзілася работа па асушенні шырокай Прывіліні поймы. У 1988 годзе мы зрабілі некалькі выездаў на Ясельду, на Прывіліні. У экспедыцыі ўдзельнічалі нашы пісьменнікі і публіцысты. Падрыхтавалі міжрэспубліканскую канферэнцыю па абаўланні Прывіліні асушенні поймених замеялі, у якой узялі ўдзел украінскі пісьменнікі, вучоныя і гідрагеолагі, усяго калі 300 удзельнікаў. З прывіліні словам на ёй выступіў Ніл Гілевіч. Актыўна ўдзельнічалі Аляксандар Петрашкевіч. Прысутнічалі два акадэмікі - Іван Ліштван і Скарапалаў.

Тэма была вельмі актуальная, ва ўсіх на слыху, прысутнічалі трох міністры: воднай, лясной і сельскай гаспадаркі. Я прачытаў востры даклад па меліярацыйных праблемах і разварушыў залу. Конферэнцыя цягнулася 12 гадзін. Старшина Дзяржкамітэта па праблемах экалогіі і прыродных рэсурсаў прыняў наш бок і дапамог нам скласці выніковую пастанову, якая ставіла крыж на праекце абаўланні Прывіліні і асушенні ўсіх поймених земляў. Акадэмік і пісьменнік падпісалі нашу пастанову. Але праект па асушенні тым часам ужо распачаўся і выконваўся на Ясельду.

- Кніга "Пакутны век" называюць беларускай "Вайной і мірам", па кнізе

прайшла міжнародная чытка-канферэнцыя. Адна з вашых герайні, Марыя Дзямкоўч шмат дапамагала беларускім дзеям пасля Чарнобыля. Як Вы з ёй сустрэліся ўпершыню?

- Мы пазнаёміліся з Марыяй Барысайной ў ЗША. У 1990-1992 гадах я быў у камандзіроўцы ў Злучыных Штатах па лініі Саўміна і прадстаўляў за мяжой дайджэст газеты "Набат". На сустрэчах і выступленнях з амерыканцамі мы акцэнтавалі ўвагу на неабходнасці дапамогі Беларусі пасля Чарнобыля. У свеце лічылі, што больш пачырпела ад аварыі Украіна, і туды накіроўвалася дапамога ў мільярдных памерах. У шпіталі я сустрэў доктара-кардыялага Марыю Дзямкоўч, якая збрала і перасыала лекі для чарнобыльскіх дзіцяці. Яна распавяляла мне пра лёс сваёй сям'і. З асаблівым жalem яна гаварыла пра гісторыю дзеда Пятра, які загінуў у 1943 годзе. Вярнуўшыся на Беларусь, я паехаў у Моталь, распытаў мясцовых жыхароў, наведаў могілкі, аднавіў гісторыю роду і паклаў яе ў аснову кнігі, якая мела назыву "Надлом" і выйшла ў 2003 годзе ў залатой серыі "Беларускі гісторычны раман". Мы надрукавалі раман дзякуючы кіраўніку Беллітфонду Кастусю Цвірку. У кнізе апісваліся людзі, харкты, лёсі беларусаў. Кніжка карысталася вялікім поспехам. Праз некаторы час мне патэліфонаў Ваціль Быкаў.

- З 1991 года Вы з'яўляецесь прэзідэнтам Беларускага сацыяльна-экалагічнага саюза "Чарнобыль". З чаго Вы пачыналі?

- Па маёй ініцыятыве і пад маім кіраўніцтвам быў створаны саюз, і тут жа мы стварылі газету "Набат". Разам з нашымі японскімі партнёрамі мы адкрылі санаторый для аздаравлення дзіцяці. Каля пяці гадоў мы арэндавалі корпус у Стайках на медыцынскай базе. Наш санаторый быў адным з лепшых у рэспубліцы па аднайменні імуннай сістэмы дзіцяці, што было прызнана Міністэрствам аховы здароўя.

- У газете "Набат" з Вамі супрацоўнічалі Міхаель Малько, Віктар Дзямінёў, Марыя Філіповіч, Валер Савікоў, Валеры Дранчук і іншыя журналісты.

- Газета была зубастая. Яна шырока распаўсюджвалася па Савецкім Саюзе. Яна мела розгалас, таму што была гранічнай праўдзівай, адкрытай, прынцыпавай і друкавала тое, што ні адна з газет не змяшчала. З Камчаткі, Комі АССР, з Украіны пісалі нам лісты. Гэта было яркае полымя, ад якога разыходзілася светло. Мы завяршылі свою набатаўскую гісторыю тым, што паказалі, як Чарнобыльскае міністэрства няўдала працуе і пускае гроши на вецер. Міністр Кенік падаў на нас у суд. Суд мы выйгралі, бо дапамог нам скласці выніковую пастанову, якая ставіла крыж на праекце абаўланні Прывіліні і асушенні ўсіх поймених земляў.

- У 2015 годзе Вы выдалі брашуру "Як знойдзі дзеюнасць і гармонію ў грамадстве", якая асвячляе ўмовы, варункі і варыянты сацыяльна-палітычнага і нацыянальнага развіцця ў дзяржаве Беларусі і іншых краін.

- Я падарыў вялікую колькасць асобнікаў Нацыянальнай бібліятэцы. У 2013 годзе я выступаў з дакладам пра беларускага філософа Мікалая Ігнатавіча Крукоўскага (1923-2013), шматлікі адоўнага чалавека, даследчыка філософіі, культуры, глыбокага аналітыка. Яму я прысвяціў гэтую брашуру.

- Галоўны скarb Беларусі - гэта яе жыхары, таленавітыя, добразычлівия, кем-

ныя. Мы павінны берагчы сваю культуру, рагушча захоўваць сваю самаідэнтычнасць, развіваць самасвядомасць. Паводле думкі філософа Леаніда Яўменава, чалавек з нерэалізаванымі, збедненымі правамі ўяўляе сабой нешта такое, што не мае стану асабістай адказнасці і не насе на сябе авабязкаў, а надворт, з'яўляеца ўстане нарастання сацыяльнай пасіўнасці і штодзённай агрэсіўнасці, распаду, дэградацыі.

- Вы абдумаеце ціпер старонкі новага твора? Хто будзе ўяўляць яго галоўныя героі?

- Так. Ён будзе мец умоўную назыву "Тарнада на зямлі і ў космасе". У ім таксама прысутнічаюць темы нацыянальнай гісторыі, свядомасці, дасягненняў у науцы. Адной з яго герайні будзе вучона, якая паспяхова займалася кібернетыкай у нас на Беларусі, яе завуць Святлана Новікова. Яна была кіраўніцай Інстытута матэматыкі і кібернетыкі, які дзейнічаў як грамадская арганізацыя, але меў прызнанне ў свеце. Імя і дасягненні яе былі незаслужана адринуты ў апошнія гады яе жыцця.

Што датычыцца падзеі космасе, то я звязваўся з нашымі касманаўтамі Пятром Клімуком і Уладзімірам Кавалёнкам. Алег Навіцкі парадіў мені неведаць Зорны гародок, і я мару пра гэта, каб даставерна апісаць абстаноўку Цэнтра па падрыхтоўцы касманаўтаў.

- Адна з Вашых кніносіц прысвячэнне Вашай жонцы Ларысе. Раскажыце, к

Афіцыйная беларускамоўная адукацыя на Лідчыне пачыналася са Зблінаў

Ці ведае хто з вас, паважаныя чытачы, калі на тэрыторыі Лідчыны была адкрыта першая афіцыйная беларуская школа?.. Аказваецца, што гадоў назад, у разгар Першай сусветнай вайны, у Зблінах, на той час вельмі вялікай вёсцы. Гэты юбілей лідская грамадскасць не абыла ўвагай. "Афіцыйная беларуская школа на Лідчыне - 100 год" - менавіта так гучала тэма навукова-практычнай канфере



Адкрывае чытанні дырэктар бібліятэкі А.М. Мартынаў

рэнцы "IV Лідскія чытанні", якія адбыліся 27 красавіка ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы, і на якую былі запрошаны гісторыкі, краязнаўцы, музейныя работнікі, настаўнікі, метадысты, навучэнцы. На працягу трох гадзін гаворка вялася не толькі аб гісторыі беларускай школы ў нашым рэгіёне, але і ўвогуле аб гісторыі ўстаноў адукацыі на Лідчыне.

Аб перадумовах і пачатку беларускамоўнай адукацыі ў Беларусі і на Лідчыне ў прыватнасці расказаў у сваім дакладзе краязнавец, паэт, рэдактар часопіса "Лідскі летапісец" Станіслаў Суднік. Ён падкрэсліў, што ўсе трох першых беларускамоўных кнігі для школ, якія выйшлі ў 1905-



Наталля Хацяновіч

1906 г. - два буквары ("лемантары") і "Першасе чытанне для дзетак беларуса" - былі створаны аўтарамі, якія мелі прямое дачыненне да Лідчыны. Так, аўтар першага буквара Вацлаў Іваноўскі і аўтар "Першага чытання для дзетак беларуса" Алаіза Пашкевіч (Цётка) - ураджэнцы Лідскага павета, аўтар другога буквара Казімір Кастрявіцкі (Карусь Каганец) падчас напісання лемантара жыў з сям'ёй і працаў у Лідзе. Алаіза Пашкевіч і яшчэ адна лідзянка - Сабіна Іваноўская - прымалі ўдзел і ў занаванні ў лістападзе 1915 года ў Вільні першай афіцыйнай беларускай школы. Першай жа афіцыйнай беларускай школай на Лідскай зямлі была школа ў Зблінах, якая адкрылася на некалькі тыдняў пазней. З гісторыяй гэтай школы прысутственных азнаёміў краязнавец Леанід Лаўрэш.

Захавальнік фондаў Лідскага гістарычна-мастацкага музея Наталля Хацяновіч на падставе дакументаў з фондаў музея правяла экспкурс у



Леанід Лаўрэш

гісторыю ўстаноў адукацыі на Лідчыне пачатку і 1-й паловы XX стагоддзя. Аб адной з гэтых установ - жаночай гімназіі Наўіцкіх у Лідзе - асобна распавёў настаўнік гісторыі Ліцэя №1 Іосіф Залескі.

З цікавасцю слухала аўдыторыя і даклады, якія тычыліся гісторыі асобных сельскіх школ Лідчыны: Запольскай (дакладчык - навуковы супрацоўнік гістарычна-мастацкага



Іосіф Залескі



Алесь Хітрун



Мікалай Дзікеўіч



Віктар Кудла



Галіна Альшэўская



музея Алесь Хітрун), Дзітрыкаўскай (дакладчык - настаўніца беларускай мовы і літаратуры, Мёрскі раён, выпускніца ВДУ 2011 г.: "Пазнаёмілася ўпершыню з Юрыем Міхайлавічам на занятках польскай мовы. Спачатку ўразіў сваій усмешкай. Выкладчык настолькі дакладна і даходліва распавядад, што адразу ўсё запаміналася. Было сорамна прыйсці на заняткі непадрыхтаванай! А пачуццё гумару якое! Потым мне пашанцавала працаўца з выкладчыкам над курсавой працай..., і ад яго я больш не адлучалася: навуковыя працы, дыпломная праца і магістэрская дысертация... Мне вельмі пашанцавала! Гэта сапраўдны прафесіянал сваій справы! Ён заўсёды даваў разумныя і дакладныя парады! Да што там: гэта мой самы любімы выкладчык!"

Паважаны Юрый Міхайлавіч! Віншую Вас з Днём нараджэння і жадаю шмат гадоў! Святочнага настрою, Выдатных перамог! Няхай заўсёды над галаю будзе яснае неба, жыццё няхай цячэ рабкою без трывогі і клопатаў. Дзякую Вам за ўсё!"

Стась Сілка, музыкант, выпускнік гістарычнага факультета 2016 г.: "З Юрыем Міхайлавічам пазнаёміліся, калі я вучыўся на першым курсе гістарычнага факультета ВДУ імя Машэрава. Ён вёў у мяне спектралогію на беларускай мове. Я быў уражаны ім: чалавек абсалютнай волі, быў аўтарытэтным нават для тых, хто да беларускай мовы ставіцца скептычна. Як выкладчык і мужчына можа быць узором.

Хацелася б пажадаць спадару Бабічу добрага настрою, захаваць унутраны спакой, а таксама адекватных студэнтаў, якім было б можна перадаць свае веды!"

Святлана Лясовіч, дацент кафедры сусветнай літаратуры і замежных моў Полацкага дзяржаўнага ўніверсітета, выпускніца ВДУ 2002 г.: "Юрый Міхайлавіч кіраваў маёй навуковай працай, пачынаючы з 3-га курса, калі мы ўпершыню пісалі курсавую работу. У той жа год вывучалі з Юрыем Міхайлавічам марфалогію сучаснай беларускай мовы і культуру мовы. Гэта быў фантастычны лекцыі, калі мы, акрамя лінгвістычнай інфармацыі, пашыралі свой круггляд звесткамі, хто такія мікада і кулі, дзе знаходзіцца Самалі (пры вывученні не склаильных назоўнікаў). Усе чакалі новых пытанняў з надзеяй зарадзіць хоць 10% заліку. Мала каму шанцавала. Лагічны працяг курсавай атрымалі ў дыпломнай, а пасля і ў кандыдатскай дысертациі. Зусім прыгубных рысаў Юрыя Міхайлавіча мне больш за ўсё імпавалі выдатнае пачуццё гумару і прынцыпавасць. Юрый Міхайлавіч - самы лепш навуковы кіраўнік! Не ведаю, як уяўляе атрымлівалася, але пасля яго далаікатных і разам з тым бязліасна трапных іранічных заўваг на напісаным мною

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

тэксле адразу хацела ліць слёзы роспачы, а пасля бегчы ўсё перапісваць згодна з заўвагамі.

Шчыра жадаю моцнага здароўя, каб заставаца невычэрпнай крыніцай беларускай дасціпнасці і прынцыповасці на доўгія гады, бошы прыемных і светлых момантаў, навуковага плену і вялікага чалавечага шчасця!"

Ірина Грумандзя, пэзэтэса, выпускніца ВДУ 2008 г.: "Юрый Міхайлавіч у нас выкладаў польскую мову. Гэта, канешне, было запамінальна. Але асабіста з ім я больш кантактавала, калі працаўца з выкладчыкам над курсавой працай..., і ад яго я больш не адлучалася: навуковыя працы, дыпломная праца і магістэрская дысертация... Мне вельмі пашанцавала! Гэта сапраўдны прафесіянал сваій справы! Ён заўсёды даваў разумныя і дакладныя парады! Да што там: гэта мой самы любімы выкладчык!"

Антон Арцямёнак, настадунік беларускай мовы і літаратуры ДУА "Сярэдняя школа № 12 г. Віцебска", выпускнік ВДУ 2015 г.: "Юрасія Міхайлавіч ішае даўно ўсё свядомае жыццё, пры гэтым ішчыра ганаруецца, што з'яўляюся ягоным сябрам. Перакананы, спадар Юрасі - узор сапраўднага беларуса. Ягоная самаадданасць на выкладчыкай ніве, любоў да сям'і, сబору і родных, жыццёвай наўгароды і магілёўскім філію ТБМ пасля вандороўкі з магілёўскім ТБМ-аўцамі. Канешне, я жадаю юбіляру ўсяго найлепшага і найперш заставаца цікавай асабай, якой ён ёсць!"

Стась Сілка, музыкант, выпускнік гістарычнага факультета 2016 г.: "З Юрыем Міхайлавічам пазнаёміліся, калі я вучыўся на першым курсе гістарычнага факультета ВДУ імя Машэрава. Ён вёў у мяне спектралогію на беларускай мове. Я быў уражаны ім: чалавек абсалютнай волі, быў аўтарытэтным нават для тых, хто да беларускай мовы ставіцца скептычна. Як выкладчык і мужчына можа быць узором.

Хацелася б пажадаць спадару Бабічу добрага настрою,

захаваць унутраны спакой,

а таксама адекватных студэнтаў,

якім было б можна перадаць свае веды!"

Святлана Лясовіч, дацент кафедры сусветнай літаратуры і замежных моў Полацкага дзяржаўнага ўніверсітета, выпускніца ВДУ 2002 г.: "Юрый Міхайлавіч кіраваў маёй навуковай працай, пачынаючы з 3-га курса, калі мы ўпершыню пісалі курсавую работу. У той жа год вывучалі з Юрыем Міхайлавічам марфалогію сучаснай беларускай мовы і культуру мовы. Гэта быў фантастычны лекцыі, калі мы, акрамя лінгвістычнай інфармацыі, пашыралі свой круггляд звесткамі, хто такія мікада і кулі, дзе знаходзіцца Самалі (пры вывученні не склаильных назоўнікаў). Усе чакалі новых пытанняў з надзеяй зарадзіць хоць 10% заліку. Мала каму шанцавала. Лагічны працяг курсавай атрымалі ў дыпломнай, а пасля і ў кандыдатскай дысертациі. Зусім прыгубных рысаў Юрыя Міхайлавіча мне больш за ўсё імпавалі выдатнае пачуццё гумару і прынцыпавасць. Юрый Міхайлавіч - самы лепш навуковы кіраўнік! Не ведаю, як уяўляе атрымлівалася, але пасля яго далаікатных і разам з тым бязліасна трапных іранічных заўваг на напісаным мною

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

Усяго найлепшага вам, Юрый Міхайлавіч! Няхай ішчыціць на пакручыстых дарогах жыцця. Бясконцага Вам атмізму, добрых студэнтаў і здароўя вам і вашым сваякам. Sto lat!"

Віцебцы - Юрасю Бабічу да юбілею

Ганна Махлінец (Мельнікава), настадуніца беларускай мовы і літаратуры, Мёрскі раён, выпускніца ВДУ 2011 г.: "Пазнаёмілася ўпершыню з Юрыем Міхайлавічам на занятках польскай мовы. Спачатку ўразіў сваій усмешкай. Выкладчык настолькі дакладна і даходліва распавядад, што адразу ўсё запаміналася. Было сорамна прыйсці на заняткі непадрыхтаванай! А пачуццё гумару якое! Потым мне пашанцавала працаўца з выкладчыкам над курсавой працай..., і ад яго я больш не адлучалася: навуковыя працы, дыпломная праца і магістэрская дысертация... Мне вельмі пашанцавала! Гэта сапраўдны прафесіянал сваій справы! Ён заўсёды даваў разумныя і дакладныя парады!

Паважаны Юрый Міхайлавіч! Віншую Вас з Днём нараджэння і жадаю шмат гадоў!

Святочнага настрою,

Выдатных перамог!

Няхай заўсёды над галаю будзе яснае неба, жыццё няхай цячэ рабкою без трывогі і клопатаў!

Дзякую Вам за ўсё!"

Паважаны Юрый Міхайлавіч! Віншую Вас з Днём нараджэння і жадаю шмат гадоў!

Святочнага настрою,

Выдатных перамог!

Няхай заўсёды над галаю будзе яснае неба, жыццё няхай цячэ рабкою без трывогі і клопатаў!

Дзякую Вам за ўсё!"

Паважаны Юрый Міхайлавіч! Віншую Вас з Днём нараджэння і жадаю шмат гадоў!

Святочнага настрою,

Выдатных перамог!

Няхай заўсёды над галаю будзе яснае неба, жыццё няхай цячэ рабкою без трывогі і клопатаў!

Дзякую Вам за ўсё!"

Паважаны Юрый Міхайлавіч! Віншую Вас з Днём нараджэння і жадаю шмат гадоў!

Святочнага настрою,

Выдатных перамог!

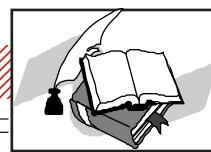
Няхай заўсёды над галаю будзе яснае неба, жыццё няхай цячэ рабкою без трывогі і клопатаў!

Дзякую Вам за ўсё!"

Паважаны Юрый Міхайлавіч! Віншую Вас з Днём нараджэння і жадаю шмат гадоў!

Святочнага настрою,

Выдатных перамог!



Леанід Лаўрэш

700-годдзе Літоўска-Наваградскай мітраполії

У сярэдзіне XIII ст. мангола-татары здратавалі Кіеўскую Русь. Падчас татарска-га нашэсця былі спалены гарды, разбураны храмы і манастыры, насельніцтва было перабіта або ратавалася ў лясах, а моладзь выведзена ў палон. Пры спусташэнні татарамі Кіева згінуў без вестак мітрапаліт Іосіф, ён быў забіты ці вярнуўся да сябе на радзіму ў Візантію. Кафедра мітрапаліта пуставала. Скарыстаўшы гэтым становішчам холмскі епіскап Іоасаф, ён абвісціў сябе мітрапалітам кіеўскім. Аднак галіцкі князь Даніл Раманавіч, у вадарствах якога знаходзілася епіскапія Іоасафа, адбараў у яго епіскапію. Далей, у 1242 г., князь Даніл адбараў на мітрапалічы пасад нейкага Кірыла, верагодна аднаго з ігуменаў мясцовых манастыроў, і даручыў яму кіраванне Кіеўской мітраполій, у 1250 г. патрыярху высвяціў яго на кіеўскую кафедру. Кірыл не пасяліўся ў Кіеве, дзе была яго кафедра, а адправіўся ў горад Уладзімір-на-Клязьме. Вялікім князем тут быў Аляксандар Яраславіч, які ўтварыў мітрапаліту Кірылу пасяліца ў сваім горадзе і ўладаваў тут сваю кафедру.

Пасля скону мітрапаліта Кірыла ў 1281 г. яго пераемнікам стаў мітрапаліт Максім, грэк, ён сканаў у 1305 г. Кіеў і Галіція былі вельмі незадаволены перасяленнем мітрапаліта на паўночны ўсход. Незадаволены гэтым былі ў Вялікім Княстве Літоўскім. Кіеў быў святым горадам, і таму лічылася, што мітрапаліт павінен мець сваёй сталіцай Кіеў і жыць у ім. Тому галіцка-валынскі князь Юры Львоўіч звярнуўся да канстанцінопальскага патрыярха з просьбай прызначыць адмысловага кіеўскага мітрапаліта. Пра гэта ён прасіў і візантыйскага імператара. Патрыярх Афанасій I і імператар Андранік Старэйшы Палеолаг выканалі просьбу Юрыя Львоўіча і ў 1303 г. узвялі ў сан мітрапаліта для Галіча мясцовага біскупа Ніфонтам, верагодна гржка па нацыянальнасці. Галіцкая мітраполія склалася з сямі епархій якія знаходзіліся ў Валынска-Галіцкім княстве і ў Беларусі.

Калі мітрапаліт Ніфонт неўзабаве памёр, князь Юры Львоўіч адправіў у Канстанцінополь для прызначэння ў сан мітрапаліта свайго выбранніка ігумена манастыра Пятра. У той жа час у Канстанцінополь для прызначэння мітрапалітам "усея Русі" прыбыў стаўленік цяўрскага князя Міхала Гяронція. Патрыярх прыняў абодвух кандыдатаў і ў 1308 г. высвяціў Пятра не для Галіча, як таго жадаў князь Юры, а для ўсёй Русі, а Гяронцію адмовіў. З-за палітычных складанасцяў Пётр пасяліўся ў Москву. З часам тут утварыўся новы царкоўны цэнтр. Жывучы ў Москве, мітрапаліты працягвалі зваць сябе тытулам "Кіеўскі і ўсёя Русі". З кананічнага пункта гледжання самавольнае пе-



ранясенне епіскапскай кафедры ў іншы горад забараняеца царкоўнымі правіламі (гэта забарані ў Карфагенскі сабор правілам 71 (82)). Згодна з гэтым правілам, мітрапаліт Пётр не павінны быў перасяляцца з Кіева ў Москву.

Невядома калі ідэя высвячэння літоўскага мітрапаліта ўпершыню абміркоўвалася візантыйскімі ўладамі, або калі яе прапанавалі вялікія князі ВКЛ (Віцені ці Гедзімін), але царкоўны разлад заахвочыў вялікага князя літоўскага прасіць канстанцінопальскі патрыярху заснаваць у яго дзяржаве адмысловую мітраполію. Прафесар Е. Галубінскі пісаў, што "у адным са спісаў каталога архірэйскіх кафедраў, складзенага пры імператары Андраніку Палеолагу Старэйшым (1282-1328), чытаецца гісторычна заўвага, што Літва ... зроблена адмысловай мітраполій пры згаданым імператары Андраніку і пры патрыярху Яну Глікісу". Патрыярх Ян XIII Глікіс (Салодкі) заняў пасад патрыярха ў траўні 1315 г. Літоўская мітраполія атрымала нумар 82 і таму з'явілася пасля Галіцкай правінцыі, якая мела нумар 81 і была заснавана ў 1303 г. Аўтар кнігі "Уздым Літвы" С. Роўзі лічыць тэрмінам заснавання Літоўскай мітраполіі прамежкем паміж траўнем 1315 г. - жнівнем 1317 г. Кіраўнік Літоўскай мітраполіі быў, верагодна, высвячаны калі 1316 г., амаль адразу пасля таго, як Ян Глікіс стаў патрыярхам. Гэтага ж меркавання прытым півеца болышасць наўкоўцаў (але называюцца таксама 1317 і 1291 г.).

Літоўскі мітрапаліт упершыню ўзгадваеца ў жнівні 1317 г. Ён, без пазначэння імя, прысунутае ў пратаколах канстанцінопальскага патрыярха як удзельнік дыскусіі ў сіндозе наконт межаў некаторых візантыйскіх мітраполій. Гісторыя не захавала імя першага літоўскага мітрапаліта. Але маюцца гісторычныя нацаткі ў патрыяршых актах, пра тое, што ў 1329 г. літоўскі мітраполіт Феафіл засядаў на Канстанцінопальскіх саборы. Гэта дас падставу меркаваць, што першым літоўскім мітраполітам як раз і быў Феафіл, прысвечаны патрыярхам з грэцкага духавенства. Верагодна, у тым жа, ці напачатку наступнага года, ён памёр, бо яго імя больш не згадваеца ў актах патрыярхіі. У летапісах

прысунутае эпізод пра луцкага князя Любартага Гедзімінавіча, які самавольна захапіў маёмасць літоўскага мітраполіта Феафіла, і мітрапаліт кіевамаскоўскі Феагност прыядзіў яго ў 1331 г. на Валынь адбіраць гэтую маёмасць. Гэты гісторычны факт паказвае, што мітраполіт Феафіл жыў у сваёй Літоўскай мітраполіі і меў тут маёмасць, якая, зразумела, належала царкве.

Пасля скону мітраполіта Феафіла канстанцінопальскі патрыярх не прызнаў больш мітраполіта ў Літве. Прафесар Карташоў пісаў, што ў патрыяршым спісе архірэйскіх кафедраў часоў імператара Андраніка Старэйшага маеца нататка адносна Літоўскай мітраполії наступнага зместу: "Гэта мітраполія адзін раз заснаваная пры імператары Андраніку Старэйшым, які ахвотна ўзводзіў епіскапію на ступень мітраполій, потым цалкам скасавана, часткова таму, што ў Літве хрысціян занадта мала, часткова таму, што гэты народ па суседстве з Русью можа быць кіраваны рускім мітраполітам". З гэтага дакумента відаць, што маскоўскі мітраполіт Феагност і Іван Каліта багатымі падарункамі здолелі пераканаць патрыярха закрыць Літоўскую мітраполію на той падставе, што ў ёй мала права-слайных хрысціян.

Наваградак у XIII ст. асацыяваецца з велікакняскай уладай і таму быў выбраны рэзідэнцыяй для новага мітраполіта, чылі суфраганамі сталі тураўскі і полацкі епіскапы. Нагоул, Наваградак з'яўляўся найважнейшым цэнтрам хрысціянства ў нашым рэгіёне. Ужо ў XII ст. у горадзе мелася Барысаглебская царква, Успенская (Замкавая) царква заснавана ў XIV ст. На 1323 г. у ВКЛ існавалі толькі три каталіцкія храмы - з іх два ў Вільні і адзін у Наваградку. Па некаторых звестках, першы (Францысканскі) касцёл у Наваградку з'яўляўся яшчэ пры Віцені. Менавіта тут была закладзена першая ў межах сучаснай Беларусі каталіцкая парафія. Пасля ж стварэння ў 1316 г. Літоўскай мітраполії, нягледзячы на яе хуткае скасаванне, Наваградак на два стагоддзі становіўся цэнтрам патрыярхам з грэцкага духавенства. Верагодна, у тым жа, ці напачатку наступнага года, ён памёр, бо яго імя больш не згадваеца ў актах патрыярхіі. У летапісах

Конкурс чытальнікаў у Віцебску

21 красавіка ў Віцебскім дзяржаўным універсітэце імя П.М. Машэрава прайшоў арганізаваны абласной радай ТБМ і філалагічным факультэтам конкурс чытальнікаў беларускамунаўнай паэзіі "Слова роднае, непаўторнае...". Асноўная мэта названай акцыі - папулярызацыя роднага беларускага слова, зацікаўленне вучняў студэнтаў беларускай пастычнай спадчынай, развіццё моўна-эстэтычнага густу. Імпрэза адбылася ў межах ужо традыцыйнага філфакаўскага "Тыдня познання і творчасці".

Гэтым разам уздел у творчым мерапрыемстве прынялі калія пляцідзесяці вучняў віцебскіх школ і гімназій, а таксама студэнты. Конкурс праводзіўся ў дзвюх намінацыях: індывидуальнае выкананне твору і презентацыя літаратурна-музычных кампазіцый.

У складзе журы быў сябры ТБМ, выкладчыкі кафедры беларускага мовазнаўства ВДУ, а таксама студэнты. І пе-

рад журы паўсталі сапраўды ня простая задача - абраць найлепшых. Бо ўзровень выкананняўніцкага майстэрства быў настаянчы, што вельмі падавала ўсіх прысутных: выкладчык, настаўнік-філалаг, студэнтаў ды і саміх вучняў.

А найлепши свае ўменні і здольнасці ў презентацыі пастычных твораў сярод індывідуальных выкананіц паказалі вучніца 10 класа ДУА "Сярэдняя школа № 15 г. Віцебска" Ксения Кіркіж, вучаніца 9 класа ДУА "Сярэдняя школа № 4 г. Віцебска" Валерый Курс, вучань 8 класа ДУА "Сярэдняя школа № 15 г. Віцебска" Арцём Міхальчанка і вучань 9 класа ДУА "Гімназія № 1 г. Віцебска" Захар Ігнаценка.

Сярод выкананіц літаратурна-музычных кампазіцый перамаглі вучні ДУА "Сярэдняя школа № 33 г. Віцебска" з тэмай "Усё пачынаецца з любові" і вучні ДУА "Сярэдняя школа № 42 г. Віцебска" з

тэмай "Маленне прычыстае жыць / На шляху да Кахання".

Падчас урачыстага зачынніцца "Тыдня познання і творчасці" пераможцы прынялі ўздел у гала-канцэрце, атрымалі Дыпломы ад філалагічнага факультета і Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ, а таксама памятныя сувеніры. Дарэчы, сувеніры прадастаўіла кіраўніцтва ТБМ, за што наша асаблівая падзяка сп. Алегу Трусыну і сп-ні Алене Анісім.

Мяркуеца, што конкурс чытальнікаў будзе традыцыйна праводзіцца Віцебскай абласной арганізацыяй ТБМ у супрацоўніцтве з філалагічным факультэтам ВДУ імя П.М. Машэрава. Тым больш што цікавасць да названай імпрэзы з боку вучняў гародскіх школ і гімназій сапраўды вялікая.

Юрась Бабіч,
старшыня Віцебскай
абласной арганізацыі
ТБМ.

На месцы перамогі паўстанцаў Каліноўскага пад Баранавічамі ўсталявалі мемарыяльны валун



Калія вёскі Мілавіды (цяпер Баранавіцкі раён) 3 чэрвеня 1863 года адбылася найбольшая ў час нацыянальна-вызвольнага паўстання Каліноўскага бітва інсургентаў з царскімі войскамі.

Рэгулярным расейскім часткам супрацьстаялі злучаныя сілы гарадзенскага, наваградскага, пружанскага, ваўкавыскага і слонімскага паўстанціх аддзелаў на чале з Аляксандрам Лякіевічам.

Паўстанцы адбілі ўсе атакі і, такім чынам, засталіся пераможцамі. Калі

назаўтра атакі карнікаў аднавіліся, іх супрэсія пусты лагер. Pra ту пе-рамогу нашчадкам нагадва-ла капліца-помнік і ўсталя-ваны ў 1990 г. камень з мемарыяльнай плітой.

Днямі на месцы бітвы з'яўліся новы мемарыяльны валун, на якім увекавечаныя імёны паўстанціх камандзіраў а таксама зме-шчаны медальён з парт-рэтам Кастуся Каліноўскага, які напярэдадні бітвы інспектаваў лагер інсур-гентаў.

Радыё Рацыя.

Адукацыйныя паслугі Школа асобаснага росту "ШАР"

Псіхолаг Людміла Дзіцэвіч

Семінар-трэнінг "Зняцце маскі рыгіднага"

06.04.2016 а 18-ай

Для контактаў:

сл. тэл. (+375 17) 327-60-88, х.тэл. (+375 17) 231-44-35

МТС (+375 29) 769-29-78, velcom (+375 29) 960-14-53

e-mail spadarl@yandex.ru

Заняткі ў Школе асобаснага росту "ШАР" праходзяць кожную пятніцу а 18-ай гадзіні (з'яўраць з абвесткі) ў сядзібі ТБМ па адрасе вул. Румянцева, 13.

Наступныя заняткі - 13.05.16





У вяночкі памяці Уладзіміра Содаля

(Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.)

**Генеральному сакратару Цэнтральнага камітэта КПСС
таварышу Гарбачову Міхаілу Сяргеевічу**

Паважаны Міхаіл Сяргеевіч!

Звяртаемся да Вас па пытанні, якое нас вельмі хвалюе - аў лёс беларускай мовы. У цяперашні час, час абнаўлення ва ўсіх сферах жыцця грамадства, час пераасэнсавання нашых дасягненняў, недахопаў і памылак, пытанні гарманічнага і паўнакроўнага развіцця нацыянальнай культуры і мовы вымагаюць асаблівай увагі.

Мова - душа народа, найвышэйшая праява яго культурнай самабытнасці, аснова паўнанінага духоўнага існавання. Пакуль жыве родная мова, жыве, мае гісторычную перспектыву і народ. З яе занядпадам чэзне, дэградуе культура, народ перастае існаваць як нацыянальны гісторычны арганізм, як неацэнная складовая часціца зямной цывілізацыі.

Мова нашага народа прайшла доўгі і складаны шлях развіцця. Былі ў яе перыяды і занядпад, і росквіту. Выраслы з агульных усходнеславянскіх каранёў, набыўшы непаўторныя, адметныя рысы, яна дастойна служыла нашаму народу - мела статус дзяржаўнай мовы ў буйной сярэднявечнай дзяржаве, горда прагучала са старонак першай друкаванай усходнеславянскай кнігі, дала свету выдатныя ўзоры беларускай літаратуры. А ў ліхія часыны забаранялася, бэсцілася прыгніцельнікамі, паланізаторамі і русіфікаторамі ўсіх масцей.

Вялікая Каstryчніцкая сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла шырокія магчымасці для развіцця беларускай мовы і культуры. Значны поспехі ў гэтай справе былі дасягнуты ў першую дзесяцігоддзе Савецкай улады. Кампартыя і ўрад Беларусі, кіруючыся ленінскімі прынцыпамі і карэннымі інтарэсамі народа, правілі ў 20-я гады беларусізацый ўсіх сфер жыцця грамадства - дзяржаўнага і партыйнага апарату, школ, універсітэта і іншых навучальных і навуковых установ, што карэнным чынам паспрыяла росквіту беларускай савецкай культуры і росту свядомасці шырокіх народных масаў.

Але адступленні ў часы культуры асобы ад ленінскіх прынцыпаў нацыянальнай палітыкі, вульгарна-сацыялагічны падыход у вырашэнні складных задач развіцця літаратуры і мастацтва і, урэшце, рэпрэсіі ў дачыненні да нацыянальных кадраў інтэлігенцыі ў 30-я гады нанеслі беларускай культуры непапраўныя страты. Апошняя вайна давяршыла разбураныя разбураныя працэс.

Нягледзячы на ёсё гэта, яшчэ цэлае дзесяцігоддзе пасля вайны на ёсё тэртыорыі рэспублікі існавала шырокая сетка школ на роднай мове. З сярэдзіны 50-х гадоў, у часы валюнтарызму, інтэнсіўна ліквідаваліся беларускія школы ў гарадах, шэраг беларускіх перыядычных выданняў быў пераведзены на рускую мову, родная мова была выціснута амаль з усіх сфер жыцця грамадства.

У апошнія два дзесяцігоддзі гэты працэс паглыбліўся. Становіща з беларускімі школамі ў сельскай мясцовасці значна пагоршылося. Цяпер яны часта з'яўляюцца беларускімі толькі намінальна, бо большасць прадметаў асабліва ў старэйшых класах, выкладаеца па-руску. Сотні вясковых школ ужо афіцыйна пераведзены на рускую мову навучання. Катастрафічна змяншаецца і колькасць вучняў, што навучаюцца ў беларускіх школах. Так, у 1983 г. у першыя клас з беларускай мовай навучання прыйшлі, мяркуючы па тыражы "Буквара", 44 тыс. вучняў, а ў 1986 г. - толькі 34 тыс., што складае каля 25% ад агульнай колькасці першакласнікаў-сямігодкаў, г.зн. сёлета толькі чвэрць усіх першакласнікаў рэспублікі пайшлі ў школу з беларускімі букваром.

Да таго ж у навучанні на беларускай мове ў сістэме народнай адукацыі ніякай пераемнасці. У занядбаным стане знаходзіцца дашкольнае выхаванне на роднай мове. Беларускамоўны ВНУ, тэхнікумы, вучылішчы адсутнічаюць. Вось ужо некалькі дзесяткаў гадоў педагогічныя інстытуты рэспублікі не займаюцца падрыхтоўкай настаўніцкіх кадраў спецыяльна для школ з беларускай мовай навучання.

Яскрава паказвае стан роднай мовы ў БССР кнігавыдавецкая справа. Дастаткова сказаць, што ўдзельная вага мастацкай літаратуры (на друкаваных аркушах-адбітках), якую выпускаюць рэспубліканскія выдавецтвы на рускай мове, павялічылася з 89,9% ў 1981 г. да 95,3% (!) ў 1984 г. Практычна ніяма ў нас і кінематографа на роднай мове. Беларуская мова як рабочая мова і мова справаўводства амаль не ўжываецца ні ў партыйных, ні ў савецкіх, ні ў дзяржаўных органах і ўстановах рэспублікі.

Апошнімі часамі як рэакцыя на такое становішча назіраецца прыкметны рост нацыянальнай самасвядомасці. Гэта ў сябе чаргун выклікае адмоўную рэакцыю з боку бюрократы. Асоб, якія карыстаюцца роднай мовай, нярэдка аўтаматычна заічываюць у "нацыяналісты". Таму нават проста паслядоўнае карыстанне беларускай мовай патрабуе пэўнай грамадзянскай мужнасці.

Мы перажываем складаны перыяд у гісторыі беларускага народа, калі неабходны рашучыя заходы па выратаванні (менавіта выратаванні, бо асобныя меры павярхуна-касметычнага характару становішча не паправяюць) роднай мовы, роднай культуры, а значыцца, беларускага народа ад духоўнага вымірання. Для гэтага трэба ажыццяўіць у першую чаргун наступныя мерапрыемствы:

A) Распачаць паступовае ўвядзенне беларускай мовы ў якасці рабочай мовы ў партыйных, дзяржаўных (перш за ёсё гэта датычыць міністэрстваў асветы, культуры, вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, сувязі, дзяржавных камітэтаў па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнікаў гандлю, па кінематографіі, па тэлебачанні і радыёвяшчанні, Акадэміі навук) і савецкіх органыў і ўстановы рэспублікі;

B) Установіць ававязковы выпускны экзамен па беларускай мове і літаратуре (сачыненне) у сярэдняй школе і па беларускай мове (дыктант) у васьмігадовай (непоўнай сярэдняй) школе, незалежна ад таго, на якой мове вядзенца навучанне ў гэтых школах;

B) Установіць ававязковы для ўсіх абитурыентаў (акрамя тых, хто прыехаў з-за мяжы БССР і СССР) уступны экзамен па беларускай мове і літаратуре (сачыненне) па ўсіх вышэйших навучальных установах і па беларускай мове (дыктант) у сярэдніх спецыяльных навучальных установах (тэхнікумах) рэспублікі;

Беларуская мова з'яўляецца адной з асноў існавання дзяржаўнай беларускага народа, і таму яна павінна ахоўвацца спецыяльнымі заканадаўчымі актамі. Яе ўжыванне ва ўсіх сферах дзяржаўнага і грамадскага жыцця павінна забяспечвацца і стымулявацца ўсеадымным комплексам мерапрыемстваў, арганічную частку якіх складаюць і мерапрыемствы па патрыятычным выхаванні ("Комплекс прапаноў па карэнным паляпшэнні становішча роднай мовы, культуры і патрыятычнага выхавання ў Беларускай ССР" на 4 старонках прыкладаеца). Мы лічым, што перадумовай ажыццяўлення гэтых мерапрыемстваў з'яўляецца абанаўленне кадраў, не зацікаўленых у развіцці культуры і адукацыі на беларускай мове, у Міністэрстве асветы, Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, Міністэрстве культуры, Дзяржкамвыдзе, Дзяржкіно, Дзяржтэлерады Беларускай ССР.

Паважаны Міхаіл Сяргеевіч! Мы не прыбягалі ў гэтым лісце да цытавання вядомых меркаванняў выбітных мысліроў аб развіцці нацыянальных культур і мовав, сцверджанняў на гэты конт класіку марксізму, мудрых выказванняў В.І. Леніна, таксама не сталі спасылацца і на агульнаядомыя праграмныя дакументы партыйных з'ездоў па гэтым пытанні. Мы пацярпілі выкліасці

факты і нашыя меркаванні аб заходах, на нашу думку, неабходных для выпраўлення наяўнага стану роднай мовы ў рэспубліцы.

Нашыя прапановы (натуральна, далёкі ад вычарпальнасці), прадстаўленыя ў дадатку, грунтуюцца на існуючых ў рэспубліцы рэаліях і выкліканы адсутнасцю тых неабходных складнікаў, што жывяць кожную развітую культуру, кожную нацыянальную мову.

Мы ўтэлінены, што выкладзеныя намі праблемы сустэрніць Ваша разуменне, спадзяемся на Ваш асабісты ўдзел і падтрымку ў іх вырашэнні. Мяркуем, што гэты ліст можа выклікаць зацікаўленасць і бажыць карысным у дзейнасці будучага пленума ЦК КПСС па ідэалагічнай работе.

Мы перакананы, што толькі па-ленінску мудрае, справядлівае вырашэнне пытанняў уза-мадзяняння культуры і мої, сапраўдная, рэальная забяспечаная іх раўнапраўнасць, усебаковая і паўнакроўна развіццё - гарантія сапраўды інтэрнацыяналісткіх адносінаў паміж народамі нашай краіны, сапраўднага сяброўства і ўзаемаразумення.

З глыбокай павагай,

1. **Содаль У.І.**, член Саюза журналістаў СССР, рэдактар тэлечасопіса "Роднае слова" Гостэлерады БССР;

2. **Мірачыцкі Л.П.**, кандыдат гісторычных навук;

3. **Маркавец В.П.**, член Саюза мастакоў СССР, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамолу Беларусі;

4. **Каханоўскі Г.А.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, кандыдат гісторычных навук;

5. **Кулік Я.С.**, член Саюза мастакоў СССР;

6. **Лецак Я.Р.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, кандыдат філалагічных навук;

7. **Рашчынскі А.У.**, член Саюза кампазітараў СССР;

8. **Лаўрэль Я.М.**, старши навуковы супрацоўнік НДІ педагогікі Міністэрства асветы БССР;

9. **Лыч Л.М.**, кандыдат гісторычных навук;

10. **Зайкоўскі Э.М.**, кандыдат гісторычных навук;

11. **Вярэніч В.Л.**, кандыдат філалагічных навук;

12. **Талстой В.С.**, кандыдат гісторычных навук;

13. **Арочка М.М.**, доктар філалагічных навук, вядучы спецыяліст інстытута літаратуры АН БССР, член Саюза пісьменнікаў СССР;

14. **Разанаў А.С.**, член Саюза пісьменнікаў БССР;

15. **Шчамялён Л.Д.**, народны мастак БССР, лаўрэат дзяржаўнай прэміі БССР;

16. **Конан У.М.**, доктар філософікіх навук, вядучы супрацоўнік Інстытута філософіі і права АН БССР, член Саюза пісьменнікаў СССР;

17. **Барадулін Р.І.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы і прэміі Ленінскага камсамолу Беларусі;

18. **Панчанка П.Е.**, народны паэт БССР, лаўрэат Дзяржаўных прэмій СССР і БССР;

19. **Быкаў В.У.**, народны пісьменнік БССР, лаўрэат Ленінскай прэміі;

20. **Дудараў А.А.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, член Саюза тэатральных дзеячаў СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамолу;

21. **Адамчык В.У.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, лаўрэат літаратурнай прэміі імя І. Мележа;

22. **Вітка Васіль.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, заслужаны дзеяч культуры БССР, лаўрэат дзяржаўнай прэміі БССР, лаўрэат міжнароднай прэміі Г.-К. Андерсена;

23. **Станюта С.М.**, народная артыстка БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР;

24. **Лужанін Максім.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, лаўрэат літаратурнай прэміі імя Я. Коласа;

25. **Агуновіч Э.К.**, член Саюза мастакоў СССР, заслужаны работнік культуры БССР;

26. **Пархоменка В.В.**, заслужаная артыстка БССР, лаўрэат Усесаузнага конкурсу артыстуў эстрады, дыпламант Усісветнага фестывалю моладзі і студэнтаў;

27. **Кудравец А.П.**, член Саюза пісьменнікаў СССР, галоўны рэдактар часопіса "Нёман";

28. **Бры**



- Увесці ў школах з рускай мовай навучання выкладанне беларускай мовы з першага класа;
- Стварыць новыя падручнікі (для малодшых і для старэйшых класаў) і кнігі для чытання па гісторыі Беларусі, дзе б аб'ектыўна асвятляліся гістарычныя падзеі, а таксама ўклад беларускага народа ў сусветную гісторыю і культуру;
- У школах з беларускай мовай навучання ўвесці выкладанне замежных моў на беларускай мове ў якасці дапаможнай; для гэтага стварыць і выдаць падручнікі па асноўных замежных мовах спецыяльна для гэтых школ, а таксама іншамоўна-беларуска-іншамоўныя слоўнікі;
- Забяспечыць школы вучэбнымі, пазнавальнімі і навукова-папулярнымі дыяфільмамі і фільмамі, грампласцінкамі з запісамі мастацкіх твораў і іншымі дапаможнікамі на беларускай мове;
- Увесці ў школах з пятага класа ў якасці факультатыўнага предмета дыялекталогію (у вясковых школах - з ухілам на мясцовую гаворку); падрыхтаваць і выдаць адпаведныя дапаможнікі;
- Стварыць навукова-метадычны часопіс "Беларуская мова і літаратура ў школе";
- Ажыццяўіць перавод тэхнікуму і вучылішчаў, у першую чаргу тых, якія рыхтуюць кадры для сістэмы асветы і культуры (педагагічныя, музичныя, мастацкія, культаветчылішчы і інш.), а таксама для сельскай гаспадаркі, на беларускую мову выкладання;
- Перавесці ВНУ, якія рыхтуюць кадры для культуры (інстытут культуры, тэатральна-мастацкі інстытут, кансерваторыю), сельскай гаспадаркі, а таксама гуманітарныя факультеты ўніверсітэтаў на беларускую мову навучання; на астатніх факультетах і ў іншых ВНУ стварыць беларускія аддзяленні;
- Ажыццяўіць пераход на беларускую мову навучання ўсіх педагогічных інстытутаў рэспублікі, у tym ліку інстытута замежных моў;
- Арганізаваць шырокую сетку курсаў для падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі кадраў ў вывучэнні і ўдасканаленні ведання беларускай мовы; падрыхтаваць і выпустыць "Курс паскоранага вывучэння беларускай мовы" з камплектам грампласцінак, а таксама ў неабходнай колькасці тлумачальныя слоўнікі беларускай мовы, руска-беларускі і беларуска-рускі слоўнікі.

3. У галіне навукі

- Ажыццяўіць навуковую распрацоўкі па ахове мовы ад неапраўданых іншамоўных запасычанняў, а таксама па развіціі беларускай мовы на ўласнай аснове ў адпаведнасці з развіціем навукі, тэхнікі і ўсіх сфер жыцця грамадства;
- Актывізаваць і пашырыць дыялекталагічныя даследаванні беларускай мовы, у прыватнасці ў вобласці народнай тэрміналогіі (тэхнічнай, астронамічнай, заалагічнай, батанічнай і г. д.) з далейшым выданнем адпаведных слоўнікаў;
- Шырэй разгарнуць даследаванні гісторыі беларускай культуры і літаратуры мінулых эпох; распачаць выданне серыі "Помнікі беларускай мовы", "Помнікі беларускай літаратуры", "Помнікі грамадскай думкі Беларусі" (факсіміле, пры неабходнасці адпакоўкі, каментары) і інш.;
- Арганізоўваць рэгулярныя доўгатэрміновыя камандзіроўкі беларускіх вучоных - спецыялістуў па гісторыі Беларусі, гісторыі беларускай культуры, літаратуры, мастацтва - у замежных краінах для працы ў архівах і бібліятэках;
- Выдаваць кнігі навукоўцаў Аддзялення грамадскіх навук АН БССР (па гісторыі, філософії, праве, мастацтвазнаўстве і інш.), а таксама іншых аддзяленняў (па рэгіональнай тэматыцы) на беларускай мове;
- Перавесці на беларускую мову ўсе серыі часопіса "Вестник БГУ им. В. И. Ленина" і часопіс "Здравоохранение Белоруссии"; прывесці ў адпаведнасці фактычную мову часопіса "Весці АН БССР" з той, якія называюцца ў тэматычных планах, выдаваць усе серыі гэтага часопіса, як і ад'яўлецца, на беларускай мове.

4. У галіне кнігавыдання, культуры і мастацтва

- Наладзіць пастаянны выпуск на беларускай мове папулярных масавых выданняў (адрыўныя календары, кнігі па дамаводстве, кулінары, садоўніцтве, краязнаўстве, пра лекавія расліны, грыбы і г. д., прыгодніцкая і навукова-фантастычная літаратура, слоўнік замежных слоў і інш.); спыніць існуючу практику дубліравання цэнтральных выдавецтваў у выпуску гэтых кніг на рускай мове;
- Карэнным чынам змяніць адносіны да выдання перакладнай літаратуры (мастацкай, папулярнай, навукова-пазнавальнай, навуковай, навукова-фантастычнай, дзіцячай і юнацкай) на беларускай мове; паставіць на дзяржаўную аснову падрыхтоўку кадраў перакладчыкаў з замежных моў і моў народаў ССР на беларускую; практикаўшы штогадовую стажыроўку маладых перакладчыкаў у замежных краінах і рэспубліках ССР; падрыхтаваць і выдаць вялікі іншамоўна-беларускія слоўнікі па ўсіх асноўных мовах свету і мовах народаў ССР; установіць літаратурную прэмію (напрыклад, імя М. Багдановіча) для перакладчыкаў на беларускую мову;
- Наладзіць выданне на беларускай мове падпісных "Бібліятэкі сусветнай класікі", "Бібліятэкі

сусветнай дзіцячай літаратуры", збораў твораў класікаў сусветнай літаратуры;

- Стварыць рэспубліканскую выдавецтва "Мастацтва" з мэтай карэннага паляпшэння становішча ў справе папулярызацыі і прапаганды здабыткаў нацыянальнай культуры;

- Пастаянна прапагандаваць матэрыяльную і духоўную спадчину беларускага народа; выдаваць манаграфіі і альбомы: "Слуцкія паясы", "Мініяцюры беларускіх рукапісных кніг", "Беларусь на старых гравюрах", "Мастацкія здобы беларускіх старадрукав", серыю альбомаў "Архітэктура Беларусі" (на розных эпохах і стылях), серыю альбомаў "Скарбы беларускай культуры ў музеях свету", альбомы класікай беларускага віяўленчага мастацтва і інш., "Папулярную энцыклапедыю старадаўняга беларускага мастацтва", "Папулярную энцыклапедыю гісторыі Беларусі", факсімільныя выданні рукапісных кніг і старадрукав, найперш друкаваную спадчыну Ф. Скарны, і г. д.;

- З мэтай прапаганды дасягнення беларускай савецкай літаратуры і культуры, павелічэння ліку перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў свету, пашырэння міжнародных культурных сувязей, арганізуваць штогадовы семінар для замежных перакладчыкаў з беларускай мовы; установіць для іх літаратурную прэмію (напрыклад, імя М. Гусоўскага); аналагічную прэмію установіць для перакладчыкаў з беларускай мовы на мовы народаў ССР;

- Выпусціць для распаўсюджвання за мяжою падручнік "Беларуская мова для небеларусаў" на англійскай, французскай, немецкай, польскай, чэшскай, італьянскай, іспанскай, арабскай, хіндзі і іншых замежных мовах з камплектам грампласцінік і беларуска-іншамоўнымі слоўнікамі;

- Наладзіць у рэспубліцы выпуск грампласцінік з мэтою карэннага паляпшэння прапаганды беларускай народнай і прафесійнай музыки;

- Выпускаць мастацкія, мультыплікацыйныя, документальныя фільмы у рэспубліцы на беларускай мове, фільмы іншых кінастудый (савецкія і замежныя), якія паступаюць у рэспубліканскі кінапракат; дубліраваць на беларускую мову;

- Перавесці на беларускую мову работу тэатраў оперы і балету, музычнай камедыі, лялек, тэатра-студыі кінаакцёра, нядайна створанага маладзёжнага тэатра, абласных тэатраў; стварыць рэспубліканскі літаратурны тэатр;

- Стварыць дзяржаўны рэспубліканскі музей: гісторычны, этнографій, беларускага віяўленчага мастацтва (старажытнага і савецкага), дэкаратыўна-ужытковага мастацтва, а таксама іх філіялы: драўлянай скульптуры, народнага жывапісу, кавальства, кафлі, слуцкіх паясоў, старадаўнай зброй, старадаўнага мастацтва школы, гісторыі тэхнікі, навукі, медыцыны, тэатра і музычнай культуры Беларусі і інш.;

- Стварыць мемарыяльны і гісторычна-мастацкі музей (філіялы дзяржаўных музеяў): Ф. Скарны, М. Гусоўскага, С. Буднага, В. Цяпінскага, К. Лышчынскага, К. Семяновіча, Т. Касцюшкі, Т. Ваўжэцкага, М. Агінскага, К. Каліноўскага, Т. Макоўскага, А. Тарасевіча, Н. Орды, Ф. Рушчыца, Я. Драздовіча, С. Манюшкі, У. Сыракомлі, В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Цёткі (А. Пашкевіч), М. Гарэцкага і іншых выдатных грамадскіх і культурных дзеячаў Беларусі;

- Стварыць у рэспубліцы - на радзіме ўсходнеславянскага першадрукара Ф. Скарны - музей-бібліятэку скарбаў беларускай пісьменнасці паводле ўзору армянскага "Матэнадарана" з мэтай захавання, комплекснага вывучэння і ўвядзення ў навуковы ўжытак раскіданых па ўсім свеце беларускіх манускриптаў і старадрукав;

- Звярнуцца ў адпаведныя інстынцыі з мэтою вяртання ў Беларусь скарбаў дзяржаўных і прыватных музеяў і бібліятэк, якія ў выніку вялікадзяржаўнай палітыкі рускага царызму, а таксама ў сувязі з ваеннымі дзеяннямі (пасля паўстання ў XIX ст., падчас першай сусветнай вайны, белапольскай акупацыі, Вялікай Айчыннай вайны і інш.) апынуліся ў іншых рэспубліках і краінах.

5. У сістэме сродкаў масавай інфармацыі

- Наладзіць выданне на беларускай мове новых часопісаў: "Спадчына" (гісторычны навукова-мастацкі), "Веды і праца" (навукова-папулярны), "Далягяды" (замежная літаратура), "Юнацтва" (для школьнай моладзі). "Культура мовы", "Беларускае народнае мастацтва";

- Побач з выданнем рускамоўных рэспубліканскіх газет "Советская Белоруссия", "Знамя юности" і "Зор'ка" аднавіць выпуск на беларускай мове "Сельскія газеты", часопіс "Камуніст Беларусі" і "Сельская гаспадарка Беларусі", абласных газет "Зора" (Брест) і "Гродзенская праўда" (Гродна);

- Перавесці на беларускую мову часопісы і бюлетні "Політінформатор і агітатор", "Народное хоўство Белоруссии", "Сельское строительство Белоруссии", "Строительство и архитектура Белоруссии", "За безопасность движения"; газеты "Физкультурник Белоруссии", "Хімік" (Наваполацк), ведамасныя газеты "Железнодорожник Белоруссии", "На страже Октября", "Речник Белоруссии", а таксама аўяднаныя і раённыя газеты Гродзенскай і Брестскай абласцей, якія цяпер выпускаюцца на рускай мове;

- Перавесці рэспубліканскую праграму тэлебачання цалкам на беларускую мову.



Павел Міхайлівіч Сапотька нарадзіўся 4 студзеня 1992 года ў г. Маладзечне.

Ягоны сваяк, ксёндз Міхал Сапотька (1888-1975 гг.) жыў у горадзе Беласток. Матуля - Алена Уладзіміраўна 1963 г.н. па адкувай метролаг (закончыла політэхнічны каледж у г. Маладзечне). Яго баўбуля Галіна Іванаўна 1939 г.н. Тата - Міхаіл Станіслававіч 1965 г.н. па адкувай будаўнік (закончыў будаўнічую

МАЛАДЫ КІРАЎНІК

вучэльню). У сферу культуры Павел пайшоў у сям'і першым. У 1998 годзе пайшоў у школу, якую закончыў ў 2009 годзе і паступіў на Універсітэт культуры і мастацтваў у кафедру "Менеджмент сацыяльна-культурнай сферы". Практику праходзіў у Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь. У школе беларускай мовай зацікавіўся праз творчасць Васіля Жуковіча, калі быў на ягоным творчым вечары. Спадар Павел любіць збіраць аўтографы вядомых людзей. Сяргей Панізік, Анатоль Бутэвіч, Васіль Жуковіч, Эдуард Ханок пакінулі подпісы ў яго ў настадніку.

У 2011- 2012 спадар Павел працаў на суперечлівай пасыпі ў сувязях з грамадскасцю ў "Рэспубліканскай канфедэрэцыі прадпрымальніцтва". Старшыня прайдзення Менскага абласнога аддзялення грамадскага аўяднання "Беларускі фонд культуры", намеснік старшыні Дабрачыннага фонда "Спадчына Міхала Клефаса Агінскага". Удзельнік больш за 50 наўкукова-практычных канферэнцый і аўтар больш, чым 150 артыкулаў у друкаваных і электронных сродках масавай інфармацыі.

Узнагароджаны дыпломамі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, граматай Бела-

яльна-культурнымі рэкламістамі". Кіраўнік працы - Аляксандр Іванавіч Смолік.

З 1 верасня 2015 года Павел Міхайлівіч Сапотька стаў дырэктаром галерэі "Універсітэт культуры".

За гэты час адкрыта больш за 20 выставаў. Акрамя гэтага малады кіраўнік выкладае ўжо два гады на кафедры міжкультурных камунікацый роднай навучальнай установы!

24 красавіка 2015 года спадар Павел ажаніўся. Жонка Кацярына, 1994 года нараджэння, таксама нарадзілася ў г. Маладзечне. Атрымала адкувай ў Берасцейскім дзяржаўным універсітэце імя А.С. Пушкіна.

Спадар Павел наведаў многія краіны (Украіну, Расію, Чэхію, Аўстрію, Германію, Швейцарію, Егіпет, Францыю, Нідэрланды, Латвію, Літву, Славакію і іншыя краіны), але кожны тыдзень

РАМЕСНЫ ПАДВОРАК

Шчыра прымалі гасцей свята "Рамесны падворак" работнікі Ходараўскага Дома культуры Лідскага раёна. А гасцям былі ўдзельнікі гурткоў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва: "Цудоўная скарбонка" з Ганчарскага Дома культуры, "Чароўны куфар" з Голдаўскага Дома культуры, гурток "Конік" з Пескаўскага Дома культуры, "Павуцінка" з Беліцкага Дома культуры, гурток "Чароўны куфэр" з Ходараўскага Дома культуры.



Кожная ўстанова прадставіла свой падворак, аформлены і аздоблены рамеснымі вырабамі, што, без перабольшвання, уразіла. Маленькая зала адразу заквітнела россыпам прыгажосці. Больш за ёсць было вырабаў, зробленых у сучаснай тэхніцы пляцення з папяровых трубачак. Гэта былі вялікія і маленькая вазы для кветак, карзінкі і кошычки, хлебінцы і вазы для цукерак, пудлкі.

Ганчарскі падворак выглядаў, як кветкавы палісаднік. Кветак усіх колераў вясёлкі, зробленых з паперы, не адрозніць было ад жывых.

Пескаўскі падворак вылучаўся лялькамі, зробленымі з тканіны.

Фларыстыкай прысягаваў да сібе Беліцкі падворак.

Не адвесці вачэй было ад вышываных карцін умелец з Голдава.

Гаспадары прадставілі шмат вырабаў у тэхніцы дэкупаж і памяшканне ўпрыгожылі



тканыя дываны, дзяружкі і ручнікі мясцовых майстроў.

Акрамя гэтага ўдзельнікамі мерапрыемства патрэбна было презентаваць рамёствы сваёй мясцовасці, правесці традыцыйную гульню з гледачамі, прадэманстраваць самы даўні саматканы ручнік і расказаць гісторыю яго стварэння і ўжывання (хатніе заданні) і распісываць народную песню. З усімі заданнямі яны спра-

віліся на выдатна, і кожная ўстанова атрымала дыплом намінацыі, у якой была лепшая. А ёсць было пяць намінацый: лепшая візітоўка, лепшая презентацыя ручніка, лепшая гісторыя адной речы, лепшая жартоўка з народнай каморкі, самая вясёлая традыцыйная гульня.

Мерапрыемства праўшло ў камернай abstanoўцы, з асаблівай цеплынёй і пышчотай, гучала родная мова і па ўсім адчувалася павага да нашай спадчыны, наших продкаў. Можа, таму гледачы шаноўнага ўзросту, якіх было шмат (не гледзячы на апошні тыдзень Вялікоднага посту) напрыканцы пажадалі часцей ладзіць такія святы ў іх аграгарадку.

**Г.М. Некраш,
метадыст ДУ "Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці".**



Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб регістрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslova.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Кніжная навінка

Днямі набыў кнігу "Дваранкі беларуска-літоўскіх губерняў у канцы XVIII - першай палове XIX ст.". Яе напісала Наталля Васільеўна Анофранка.

У манаграфіі ідзе размова пра прадстаўніць вышэйшага саслоўя былой Рэчы Паспалітай у складзе дваранства Расійскай імперыі: выяўлены агульныя рэгіянальныя тэндэнцыі развіція шлюбна-сямейнай сферы ў беларуска-літоўскіх губернях; праанализавана спецыфіка жаночай адукацыі;

раскрыты прычыны і формы прайўлення грамадской і палітычнай актыўнасці прадстаўніц дваранскага саслоўя. Кніга пачыналася свет у выдавецтве "Беларуская навука". Рэцэнзентамі манаграфіі з'яўляюцца кандыдаты гістарычных навук А.М. Філатава і Н.С. Гардзіенка. Наклад кнігі 200 асобнікаў.

Манаграфія прызначанаеца для ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі XVIII - XIX ст. Яе можна набыць усяго за 65 тысяч.

Аляксей Шалахоўскі.



На Гарадзеншчыне пасадзілі лес імя Васіля Быкава

Маленькая дрэўцы ў гонар народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава высадзілі на плошчы аднаго гектара пад час тыдня лесу на адной з дзялянак Зарубіцкага лесу Індурскага лясніцтва Гарадзенскага лясгаса.

23 красавіка супрацоўнікі лясгаса ўсталявалі каля лясной дарогі памятны знак В. Быкава.

Раздвоенае дрэва, што выкарыстана для знака, сімвалізуе пяро - галоўны інструмент пісьменніцкай працы.

Менавіта гэты образ прышоў на думку Іосіфу Сідаркевічу, які вырабіў фігуру. Ён працуе майстрам лесу у Індурскім лясніцтве і мае досвед разыбы па дрэву, бо раней атрымаў адукацыю мастака-разьбяра.

Дрэва, падобнае на абрысы пяра, Іосіф даўно заўважыў на сваім участку. Калі абміяркоўвалі, якім зрабіць знак, адрэзъ быў атрыманы на мапе Гарадзеншчыны. - Тут, у лесе, мы можам без лішніх бюроратыў пасадзіць дрэвы і называць дзялянку яго іменем.

Аляксей расказаў, што ў Гарадзенскім лясніцтве вырашылі зрабіць традыцыйны уганараванне знакавых для рэгіёна асобы наноў пасаджанымі дзялянкамі лесу.

- Тут жылі і Максім Багдановіч, і шмат яшчэ вартае памяці людзей, якія пакінулі частку сябе ў нашым горадзе і ваколіцах.

Дрэвы дапамогуць захаваць памяць і дадуць ёй магчымасць "прарасці" праз часы.

Галоўны ляснічы Гарадзенскага лясгаса Вячаслаў Міськевіч падцвердзіў, што Міністэрства лясной гаспадаркі дае лясгасам права даваць назвы часткам лесу:

- І загад ёсць, і пастанаўленне калегі. Штогод рэкамендуюць 2-3 участкі рабіць "памятнымі", у гонар значных людзей ці падзеяў.

Адным з нядыніх прыкладаў ён ўзгадаў дзялянку і знак у гонар 600-годдзя Індуры. У наступным годзе Вячаслаў Міськевіч па-

стагоддзя, стаў па сутнасці гарадзенцам, - разважае Аляксей. Ён лічыць, што імя Васіля Быкава ўпісана ў гісторыю і памяць Гарадні і таму вартае быць уганараваным на мапе Гарадзеншчыны. - Тут, у лесе, мы можам без лішніх бюроратыў пасадзіць дрэвы і называць дзялянку яго іменем.

Сам жа Анатоль Клімко кажа, што лепш пагаварыць пра лес, чым пра яго асобу. Ён распавёў, што для дзялянкі, прысвечанай пісьменніку, выбраў чатыры пароды дрэваў:

- З краю высадзілі елкі, бо тут цень, а елка да недахопу святла больш устойлівая, далей ідуць ліпа, лістоўніца і бук еўрапейскі.

Ляснічы кажа, што раіліся наконт выбару ўсім калектывам, бо ў лясніцтве працуе пітомнік-гадавальнік, дзе вырошчваецца больш за сотня парод - выбраць было з чаго. Яшчэ Анатоль Клімко ўдакладніў, што лесам гэты ўчастак называецца пакуль рана: да сямы гадоў маладыя дрэўцы называюцца "ляснымі культурамі", у катэгорыю лесу пераводзяцца толькі пасля.

- Добра, - кажа ляснік, - што цяпер пры дарозе стаіць адметны знак. Людзі будуть ведаць, што гэтыя дрэўцы пасаджаны ў гонар Васіля Быкава. А дрэвы, яны жывуть доўга, і будуть несці наступным пакаленням памяць пра народнага пісьменніка.

**Ірина Новік,
"Твой стиль".**



Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 2.05.2016 г. у 17.00. Замова № 1100.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індыкс: 63865.

Кошт падпісі: 1 мес.- 9800 руб., 3 мес.- 29400 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.